

Archeologienota

met uitgesteld vooronderzoek
Nevele, Poekestraat

Titel

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Nevele Poekestraat

Auteur(s)

Erik Verbeke, Lina Cornelis

Opdrachtgever

Tricon / Jofra Bouw

Bilksken 12

9920 Lovendegem

BAAC-Projectnummer

2016-358

Plaats en datum

Gent, 11 juli 2016

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 213

ISSN 2033-6898

Inhoud

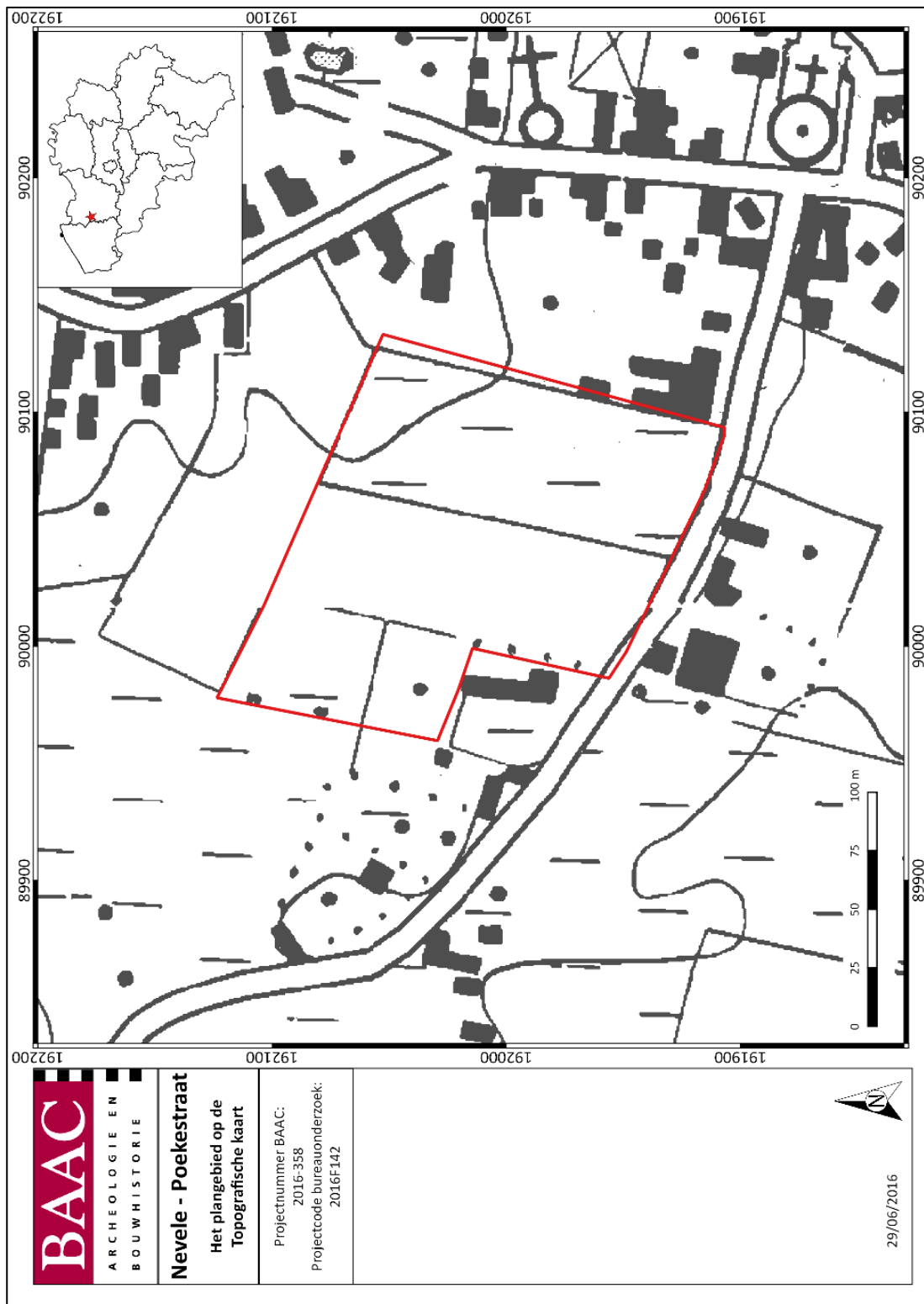
1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1	Administratieve gegevens:	1
1.2	Archeologische voorkennis	4
1.3	Onderzoeksopdracht	4
1.3.1	Algemene beschrijving en doel	4
1.3.2	Aanleiding	4
1.3.3	Beschrijving ingreep/ geplande werken	5
1.3.4	Randvoorwaarden	6
1.4	Strategie en werkwijze	6
2	Assesment Bureauonderzoek	7
2.1	Methoden en technieken	7
2.2	Assessment onderzoeksgebied	7
2.2.1	Landschappelijke en bodemkundige situering	7
2.2.2	Historiek	19
2.2.3	Cartografische bronnen	19
2.2.4	Archeologische data	23
2.3	Besluit	26
2.3.1	Archeologische verwachting	26
2.3.2	Potentieel op kennisvermeerdering	26
2.3.3	Samenvatting	27
2.3.4	Samenvatting breed publiek	28
3	Lijst met figuren	29
4	Lijst met tabellen	29
5	Bibliografie	29

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens:

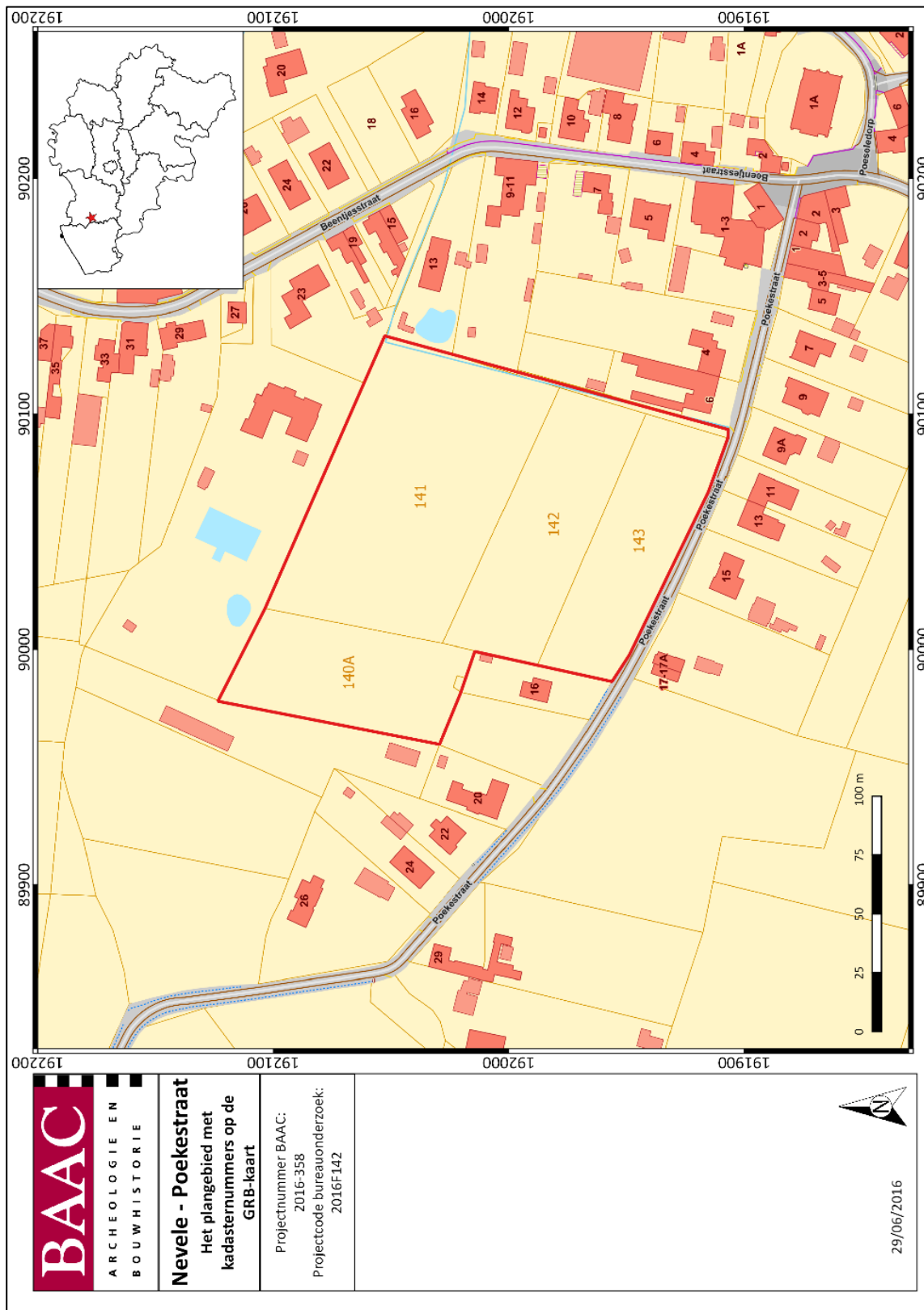
Naam site:	Nevele, Poekestraat
Onderzoek:	Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek
Ligging:	Nevele, Poesele, Poekestraat
Kadaster:	Poesele, Afdeling 2, Sectie A, Percelen: 140A, 141, 142, 143
Coördinaten:	Noordwest: x: 89981 y: 192121 Noordoost: x: 90133 y: 192051 Zuidwest: x: 89984 y: 191955 Zuidoost: x: 90095 y: 191907
Opdrachtgever:	Tricon / Jofra Bouw Bilksken 12 9920 Lovendegem
Uitvoerder:	BAAC Vlaanderen bvba
Erkenningsnummer BAAC Vlaanderen:	2015/00020
Projectcode BAAC Vlaanderen:	2016-358
Projectcode bureauonderzoek:	2016F142
Erkend archeoloog:	Lina Cornelis; 2015/00024
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba (tijdelijk)
Wettelijk depot:	Indien het uitgesteld vooronderzoek een archeologisch ensemble oplevert, zal in overleg met Onroerend Erfgoeddepot Provinciaal Erfgoedcentrum Ename een deponering moeten worden afgesproken. Deze archeologienota omvat enkel een bureauonderzoek en het archeologisch ensemble (papieren archief) wordt digitaal en analoog bij BAAC Vlaanderen bewaard.
Grootte projectgebied:	22110,09 m ²
Uitvoeringsperiode:	juni-juli 2016
Aanleiding:	Verkaveling met 38 loten
Plan met gekende verstoringen:	Geen gekende verstoringen
Resultaten (termen thesaurus):	Romeinse tijd, middeleeuwen, mogelijk steentijden en metaaltijden.

Topografische kaart:

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

Kadasterkaart:

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de kadastrummers op de GRB-kaart.

1.2 Archeologische voorkennis

Er zijn in het plangebied zelf geen vondsten of eerdere archeologische (voor)onderzoeken bekend. Een beschrijving van archeologische waarden in de directe en ruimere omgeving van het plangebied is opgenomen in het assessment bureauonderzoek.

1.3 Onderzoeksopdracht

1.3.1 Algemene beschrijving en doel

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Dit gebeurt in een prospectiefase die kan bestaan uit booronderzoek en/of gravend vooronderzoek in de vorm van proefsleuven en/of proefputten.

Het doel van het **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen). Dit wordt, samen met de gegevens uit het bureauonderzoek, beschreven in de archeologienota.

1.3.2 Aanleiding

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba in opdracht Tricon / Jofra Bouw een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door Tricon / Jofra Bouw een verkaveling met 38 loten gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wegenis, riolering en wooneenheden met parkeergelegenheid) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Wanneer de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig buiten een archeologische zone vallen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, en indien de terreinen bovendien

niet voorkomen op de kaart van gebieden geen archeologie (GGA) is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist.

De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied te Nevele Poekestraat bedraagt ca. 22110 m² en valt buiten een archeologische zone en buiten de GGA, m.a.w. een archeologienota dient bij de verkavelingsaanvraag te worden gevoegd.

1.3.3 Beschrijving ingreep/ geplande werken

Tricon / Jofra Bouw plant op het terrein een verkaveling met 38 loten. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Binnen de verkaveling worden 38 loten aangelegd. Elk van deze loten bevat een woning en minstens een parkeerplaats. Er wordt wegens voorzien met extra parkeergelegenheid. De riolering zal ca. 2m onder het niveau van de wegenis aangelegd worden (Figuur 3). De definitieve ontgravingsdiepte van de parkeergelegenheden alsook van de funderingen van de woningen was op het moment van opstellen van de archeologienota nog niet bekend. Er mag, gezien de dichtheid van bebouwing en het feit dat ondergrondse parking wordt voorzien, evenwel worden uitgegaan van volledige versterking van het plangebied tot tenminste de eventueel aanwezige archeologisch relevante bodemlagen.

Figuur 3: Geplande ingrepen, verkavelingsplan.

De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen waaronder de aanleg van een ondergrondse parkeergelegenheid die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

1.3.4 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat het terrein nog niet in eigendom van de opdrachtgever is, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na het in eigendom komen van de terreinen, uitgevoerd dient te worden.

1.4 Strategie en werkwijze

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting onderzoekslocatie, is deze te situeren binnen een breder landschappelijk-historisch kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en archeologische literatuur en de Centrale Archeologische Inventaris.

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij worden de gekende archeologische, historische en geologische/geografische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebiedgeconsulteerd. Aansluitend wordt een uitgebreide cartografische analyse van de onderzoekslocatie gemaakt. Volgende kaarten worden opgezocht en geanalyseerd:

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemgebruikskaart

Potentiële-bodemerosiekaart

Hierbij moet worden opgemerkt dat de bodemgebruikskaart feitelijk niet geschikt is voor bestudering op perceelsniveau. In de begeleidende tekst op de website van AGIV staat het volgende: *‘De informatie die door deze datasets gegeven wordt is kleinschalig. Dit heeft een belangrijke implicatie. De informatie die men haalt uit een groter gebied zoals bijvoorbeeld een provincie of het volledige Vlaamse gewest zal nauwkeuriger zijn dan de informatie die men tracht te halen uit bijvoorbeeld een bepaalde buurt. Dit wordt duidelijk wanneer ingezoomd wordt in het digitale bestand. Naarmate de kaart steeds meer vergroot wordt zal op een bepaald moment de samenhang tussen de verschillende bodemgebruikstypes verdwijnen. Het is dan ook sterk aan te raden deze kaart niet te gebruiken voor*

lokale studies. De informatie die hieruit gehaald wordt, is onzeker.^[1] De kaart werd toegevoegd omdat ze vereist wordt in de Code van Goede Praktijk, maar moet met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Historische en archeologische kaarten:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen/Popp-kaart
- Vandermaelen-kaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom het plangebied wordt voor de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit België in kaart.¹ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

De geomorfologische kaart werd niet geconsulteerd aangezien deze niet bestaat voor het plangebied.

2 Assesement Bureauonderzoek

2.1 Methoden en technieken

Ten aanzien van vondsten, stalen, conservatie en sporen worden geen methoden en technieken beschreven aangezien deze zaken niet in het bureauonderzoek voorkomen.

2.2 Assessment onderzoeksgebied

2.2.1 Landschappelijke en bodemkundige situering

2.2.1.1 Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied en de kadastrumnummers zijn weergegeven op de GRB-kaart (zie Figuur 2). Het onderzoeksgebied te Nevele, deelgemeente Poesele, aan de Poekestraat heeft een totale oppervlakte van ca. 22110 m². Het grenst met de zuidkant aan de Poekestraat en is gelegen nabij de dorpskern van Poesele. De percelen 141 t.e.m. 143 zijn in gebruik als akkerland, het perceel 140A

^[1] https://download.agiv.be/Producten/Detail?id=12&title=Bodembedekkingsbestand_opname_2001

¹ Beyaert et al

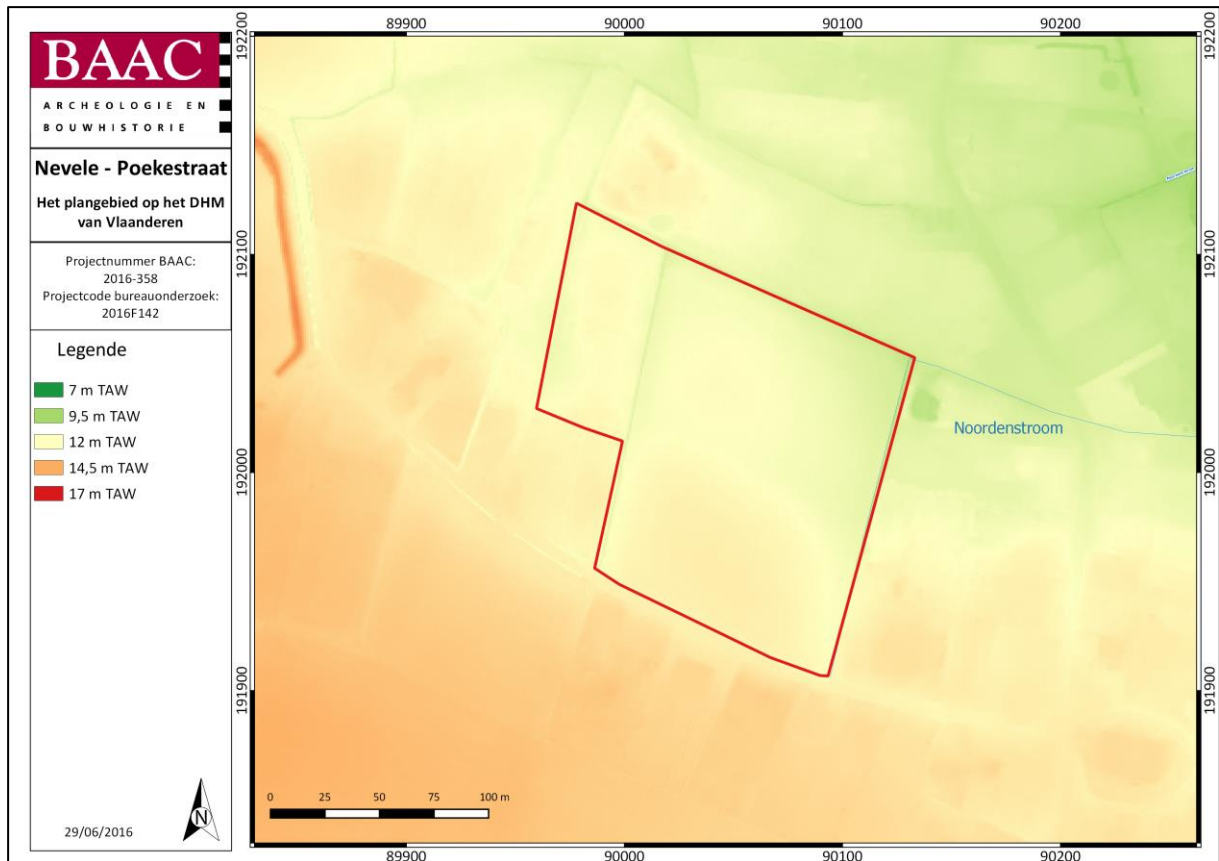
als grasland. Verder wordt het terrein aan alle zijden omgeven door bebouwing. Volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) bevindt het onderzoeksgebied zich tussen 11,4 m + TAW en 12,5 m + TAW (zie Figuur 5 en Figuur 6).

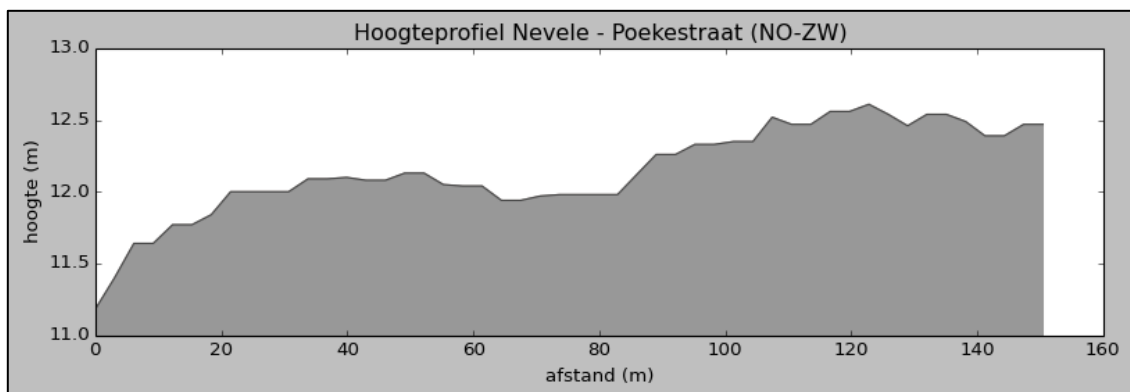
Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op een orthofoto.

2.2.1.2 Geologie en landschap

Het onderzoeksterrein bevindt zich in geomorfologisch opzicht op de overgang tussen een oostelijke uitloper van het Plateau van Tielt en de westkant van de vallei van de Oude Kale (zie Figuur 7). Net aan de oostelijke zijde van het terrein vertrekt een smalle beek, niet veel meer dan een greppel, met de naam Noordenstroom (zie Figuur 5). Ze loopt de helling af (zie Figuur 6), maakt net voorbij een poel aan de noordoostelijke hoek van het plangebied een rechte hoek en mondt dan 500 m noordoostwaarts uit in de Neerschuurbeek. De Neerschuurbeek mondt op zijn beurt uit in de Poekbeek, die centraal in het Plateau van Tielt zijn eigen vallei heeft uitgesneden en oostwaarts loopt tot in de Oude Kale (zie Figuur 7).

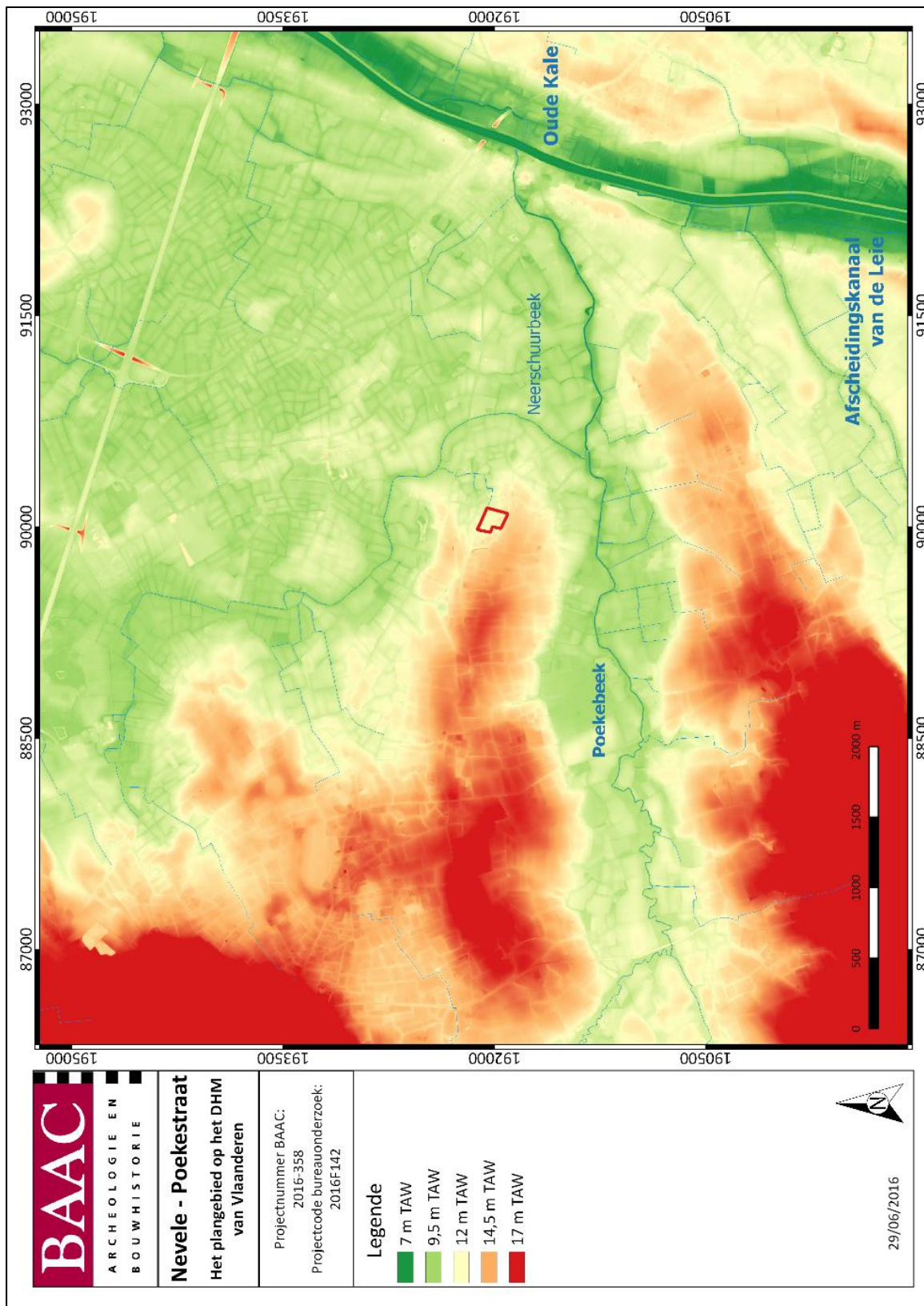
Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) in detail²

Figuur 6: Hoogteverloop terrein van noordoost naar zuidwest³

² AGIV 2016a.

³ AGIV 2016a.

Figuur 7: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁴

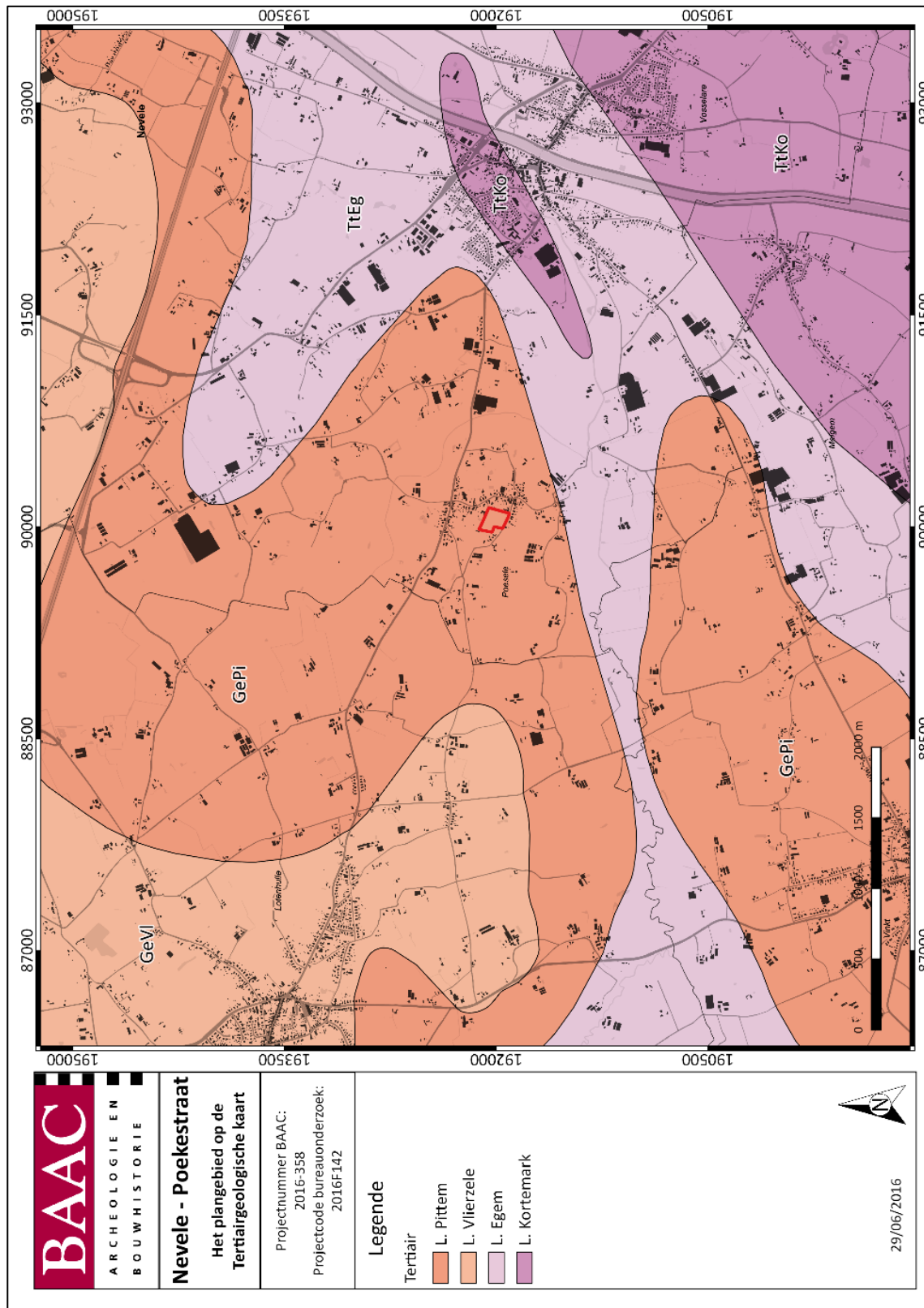
⁴ AGIV 2016a.

2.2.1.2.1 Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen*⁵ wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door het lid van Pittem (*GePi*), dat een onderdeel is van de Formatie van Gent. Het is een mariene eenheid uit het onder-eoceen (49,5 tot 54,4 Ma).⁶ Het bestaat uit grijsgroen glauconiethoudend kleiig zeer fijn zand afgewisseld met zandige klei, plaatselijk met zandsteenbanken (veldsteen) die soms zeer veel fossielafdrukken bevatten. Het lid is gemiddeld 12 m dik en bevindt zich ter hoogte van het onderzoeksgebied op ca. 10 m TAW.

⁵ DOV Vlaanderen, 2016a.

⁶ De Geyter 1999, 23.

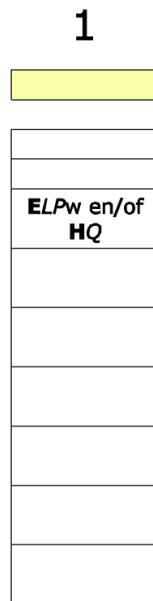

Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart⁷

⁷ DOV Vlaanderen, 2016b.

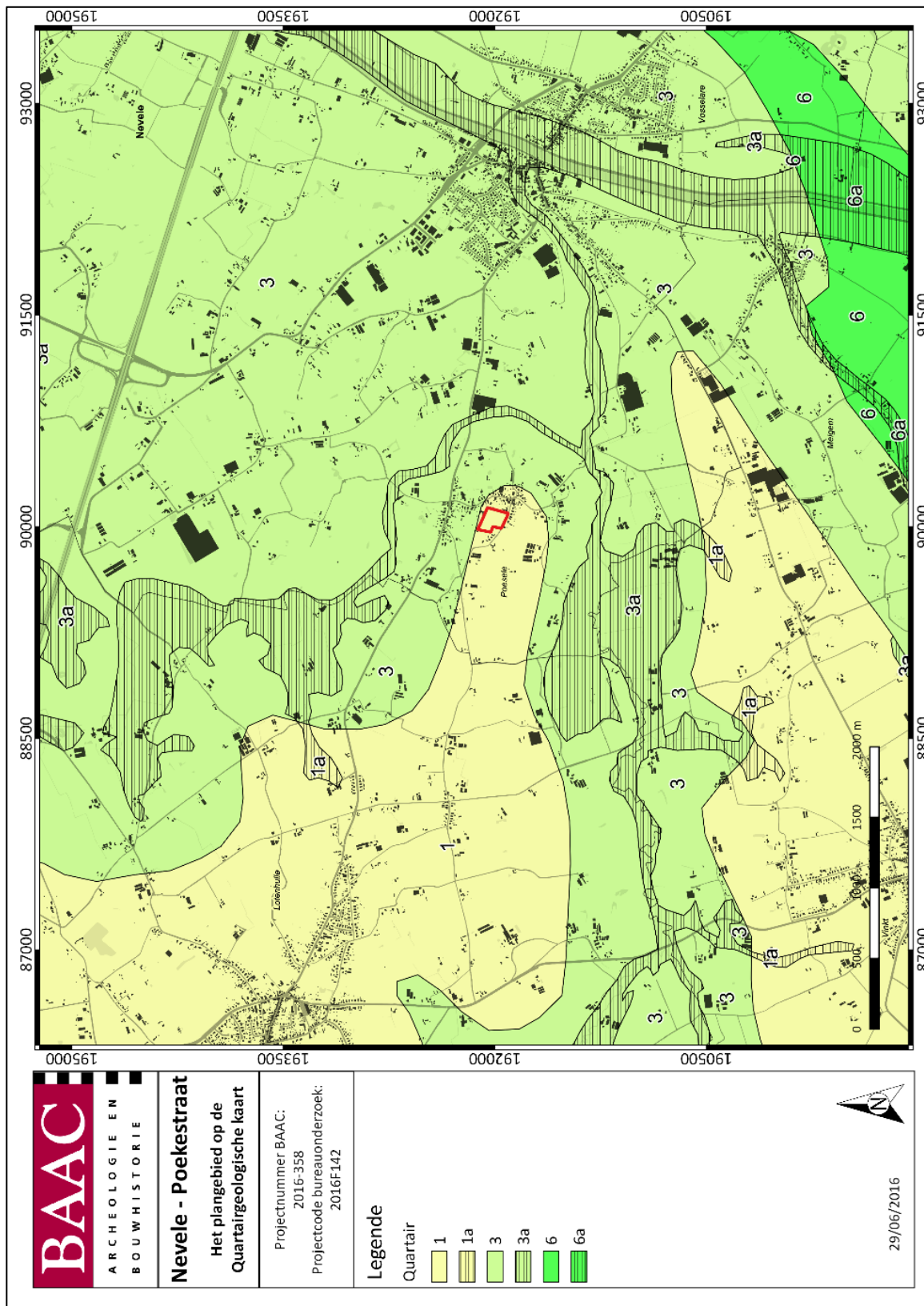
2.2.1.2.2 Quartair

Volgens de quartairgeologische kaart op schaal 1:200.000 (zie Figuur 10 en Figuur 9) bevinden er zich binnen het plangebied hellingsafzettingen uit het quartair (**HQ**) en/of zandige eolische afzettingen uit het Weischeliaan, mogelijk Vroeg-Holocene (**ELPw**). De meer gedetailleerde quartairgeologische kaart op schaal 1:50.000 (zie Figuur 11) vermeldt enkel de hellingsafzettingen op het tertiair substraat (*h*). Gezien de situering van het plangebied op een uitloper van het plateau van Tielt zijn de eolische afzettingen hier onder invloed van de lichte helling wellicht omgevormd tot diachrone hellingssedimenten.

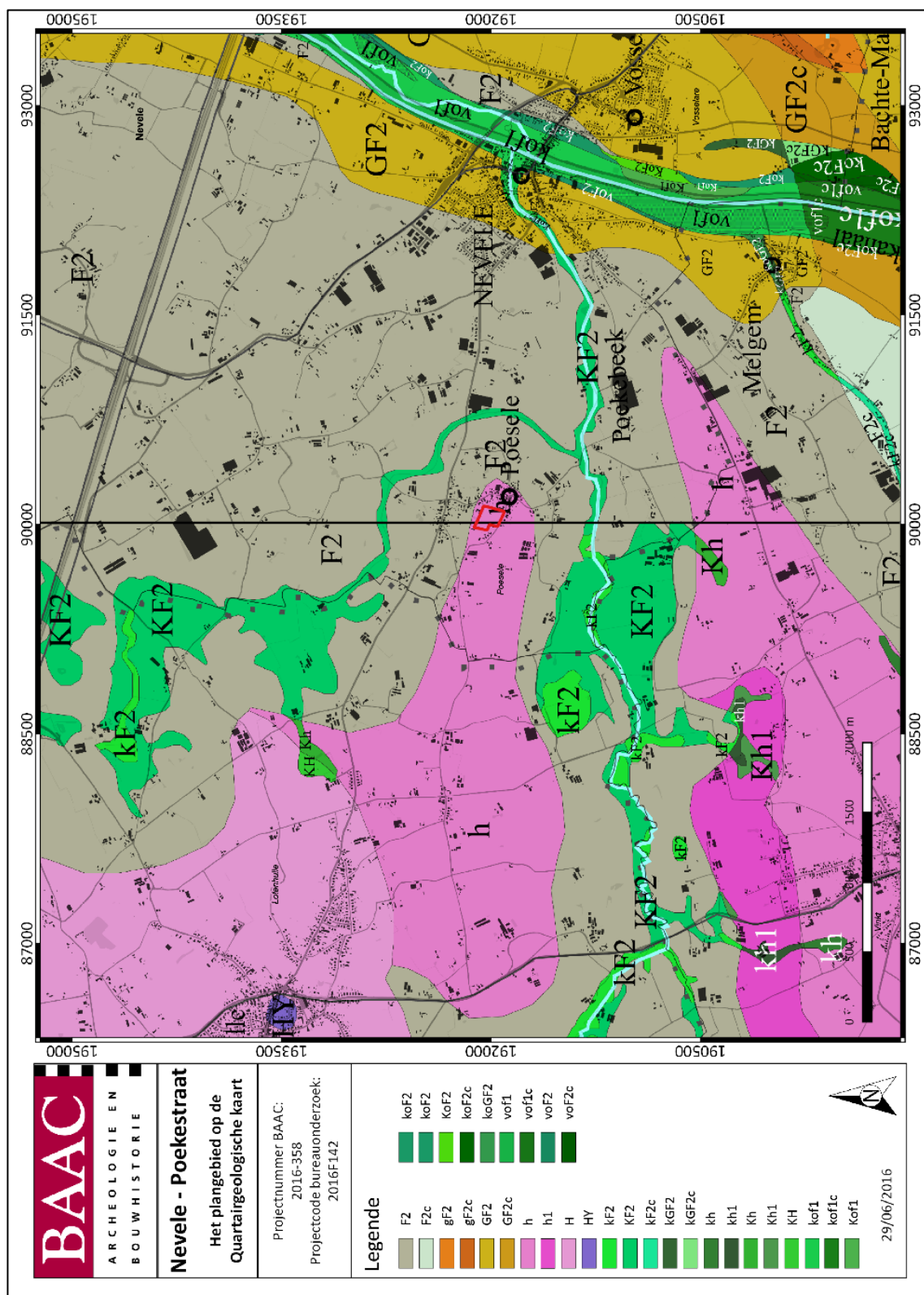
Figuur 9: Kenmerken van de quartairgeologische kaart voor wat betreft het plangebied⁸

⁸ AGIV 2016b.

Figuur 10: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairegeologische kaart schaal 1:200.000⁹

⁹ DOV Vlaanderen, 2016b.

Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairegeologische kaart schaal 1:50.000¹⁰

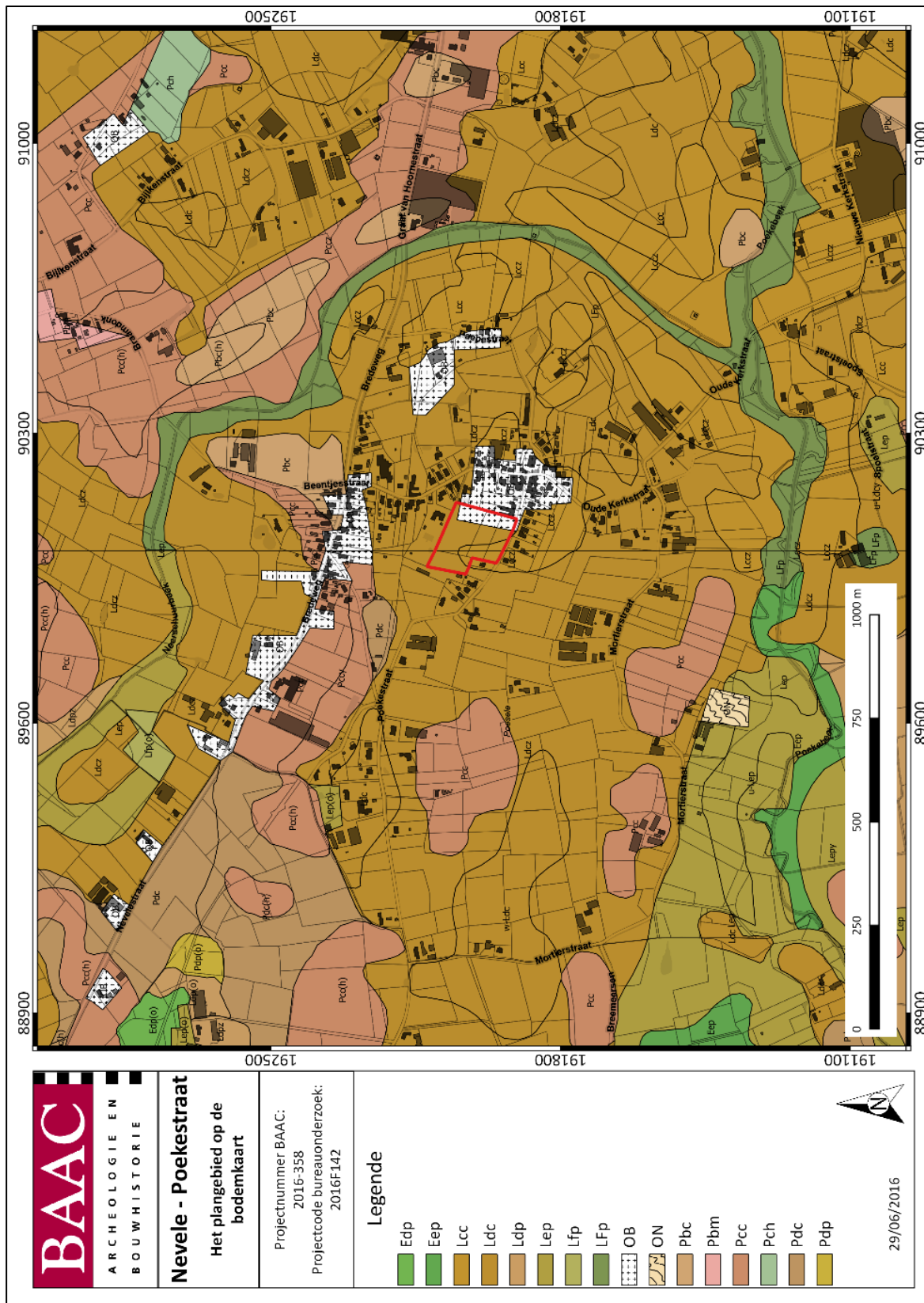
¹⁰ DOV Vlaanderen, 2016b.

2.2.1.2.3 Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen (zie Figuur 12) is de bodem in het plangebied gekarteerd als een matig natte, matig gleyige (*Ldcz*) tot matig droge, zwak gleyige (*Lccz*) zandleembodem met een sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten) of een verbrokkelde textuur B horizont (bij zandige sedimenten), de sedimenten worden lichter of grover in de diepte. Een deel van het plangebied staat ook gekarteerd als bebouwde grond (*OB*), dit is wellicht te wijten aan een onnauwkeurigheid. De bodem in de nabije omgeving van het plangebied is hetzelfde. Meer naar het noorden toe vermindert de leemfractie en worden lichtere zandleembodems aangetroffen (zie Figuur 12: roodbruine kleuren). In de nabijheid van beken of rivieren is de bodem natter (zie Figuur 12: groene kleuren).

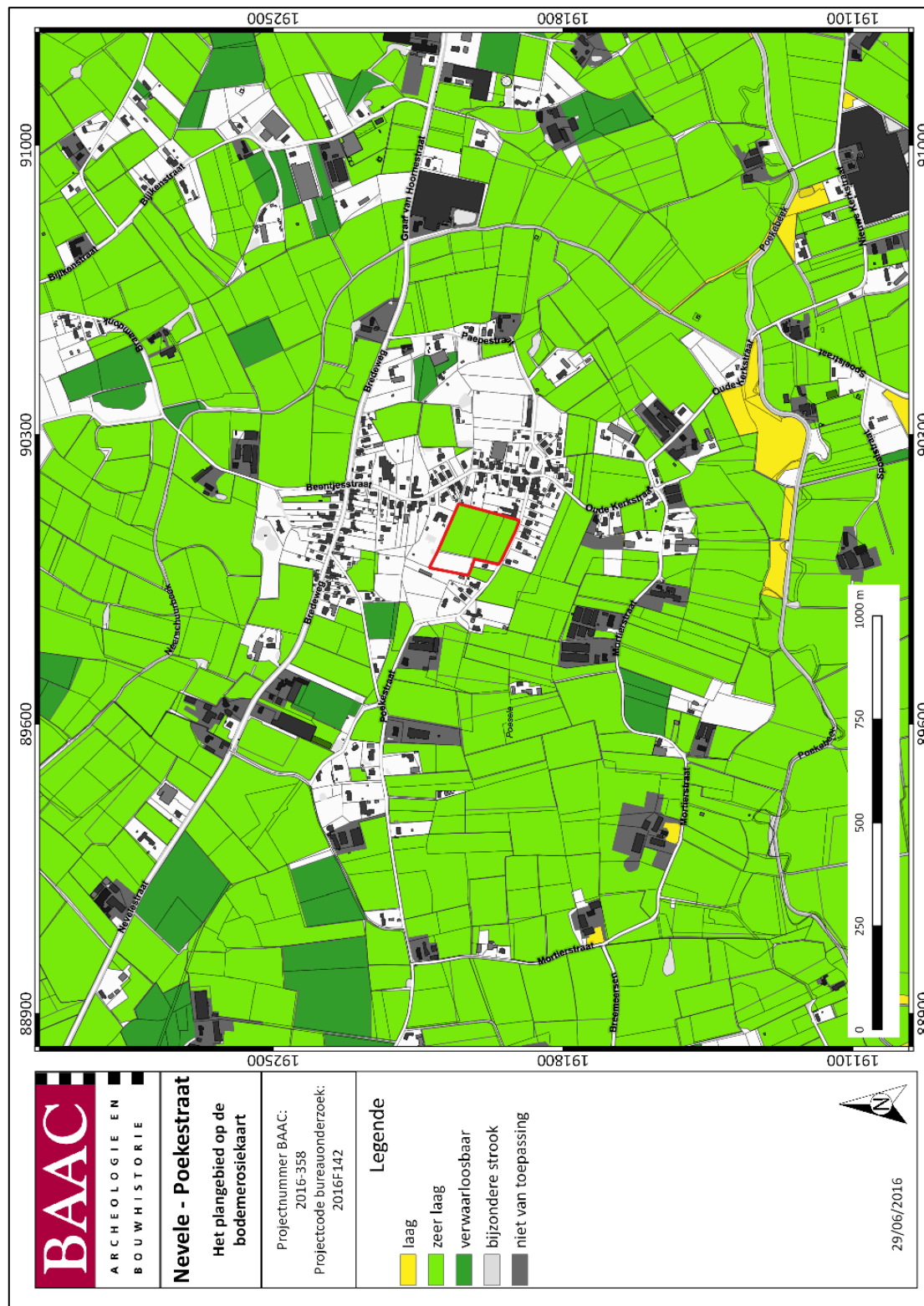
Voor zover er gegevens zijn is de bodemerosie ter hoogte van het plangebied gekarteerd als 'zeer laag' (zie Figuur 13). Enige vorm van erosie op het terrein is dus niet onmogelijk maar zal geen grote impact hebben op het bodembestand. Op de bodemgebruiksk kaart (zie Figuur 14) is het plangebied weergegeven als akkerland, met in het noordwesten nog een stuk weide. Aan de weergave van de bodemgebruiksk kaart is te zien dat deze eigenlijk niet geschikt is om te gebruiken op perceelsniveau. Deze bedenking staat ook in de beschrijving van de kaart op de website van AGIV.¹¹ Toch komt dit overeen met wat op de orthofoto te zien is (zie Figuur 4).

¹¹ Zie strategie en werkwijze

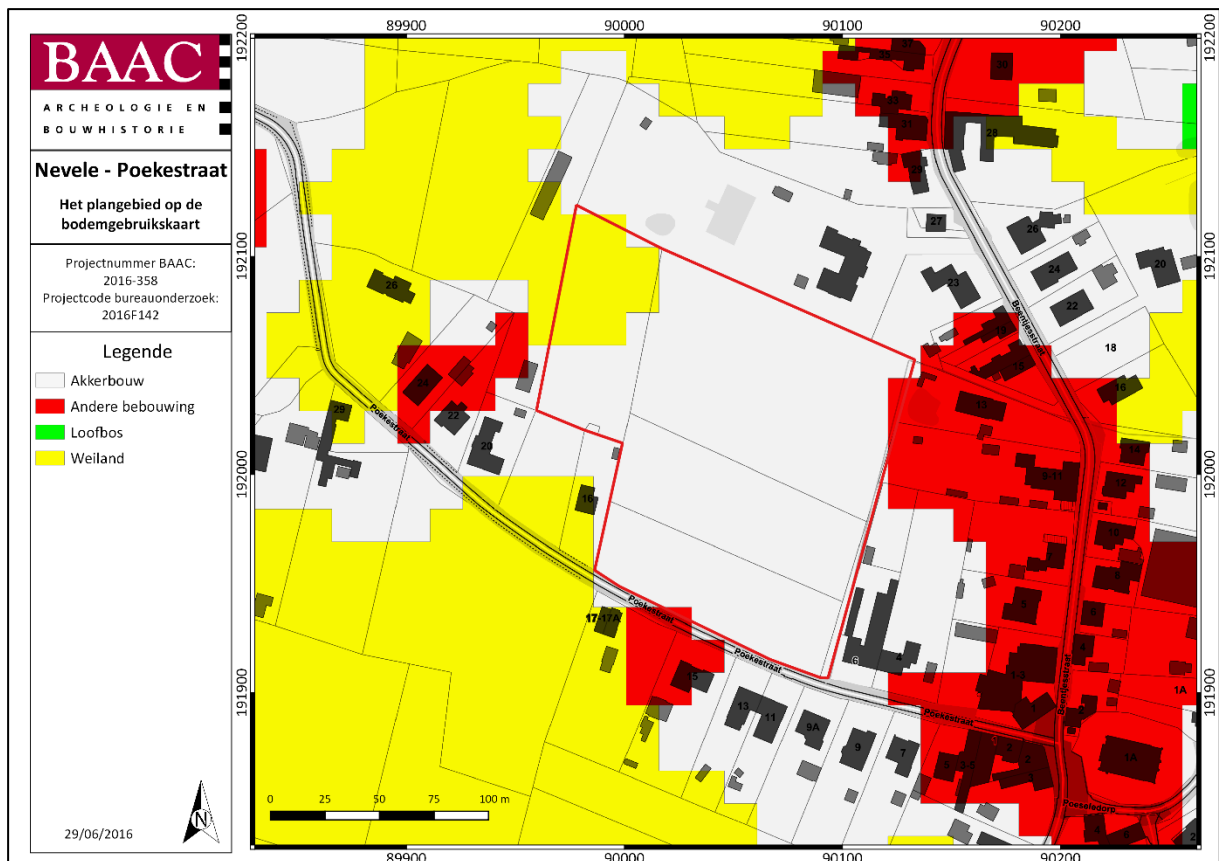
Figuur 12: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹²

¹² AGIV 2016b.

Figuur 13: Situering onderzoeksgebied op de bodemerosiekaart van Vlaanderen¹³

¹³ AGIV 2016b.

Figuur 14: Situering onderzoeksgebied op de bodemgebruikskaat van Vlaanderen¹⁴

2.2.2 Historiek

Het onderzoeksgebied ligt aan de Poekestraat te Poesele, deelgemeente van Nevele, Oost-Vlaanderen. De oudste vermelding van Poesele vinden we terug in een oorkonde van 1121. We trekken hier de plaatsnaam Poksela aan, ontstaan uit de samensmelting van Poka (de Poekebeek) en het Germaanse sali (woning met één kamer). Poesele als heerlijkheid behoorde toe aan de familie van Beveren, burggraven van Diksmuide. Van 1284 tot het einde van het Ancien Régime behoorde het toe aan de heren van Nevele. Poesele was dan een vrij-eigendom of allodial gebied met een eigen wetgeving. De heerlijkheid van Kerrebroek strekte zich ook op het grondgebied van Poesele uit.¹⁵

2.2.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing en het landschap op de onderzoekslocatie door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te

¹⁴ AGIV 2016b.

¹⁵ Lanclus 1989

leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Hieronder wordt in een selectie daarvan de ontwikkeling van de onderzoekslocatie weergegeven.

De oudste bruikbare cartografische bronnen voor dit gebied zijn de Ferrariskaarten. Dit zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.¹⁶

Op de Ferrariskaart is te zien dat de omgeving van het onderzoeksgebied in wezen maar zeer weinig veranderd is doorheen de eeuwen (zie Figuur 16 en Figuur 2). De huidige situatie en het kaartbeeld van Ferraris tonen dezelfde stratenconfiguratie, alsook dezelfde kerk met kerkhof ten zuidoosten van het plangebied. Hoewel het mogelijk is dat niet alle bebouwing gekarteerd werd op de Ferrariskaart, lijkt ook de bewoning zich grotendeels op dezelfde plaatsen te concentreren. De Poekestraat loopt op de Ferrariskaart schijnbaar dwars door het plangebied, dit is echter te wijten aan onvermijdelijke onnauwkeurigheden en vervormingen die eigen zijn aan de Ferrariskaart of het gevolg van de georeferentie ervan. Het valt echter wel op dat ter hoogte van het plangebied het grondgebruik verschillend is met de huidige situatie. Er worden enkele gebouwen afgebeeld, omgeven door grote tuinen of boomgaarden, in tegenstelling tot de huidige grote akker en weide. In de buurt van de noordoostelijke hoek van het plangebied is een rechthoekig gebouwtje afgebeeld dat mogelijk omgracht en/of omwald is. Morfologisch gezien zou dit een kleine walgrachtsite kunnen zijn, maar het is in feite een oude pastorie die zowel omgracht als omwald was.¹⁷

In de ruimere omgeving is slechts één walgrachtsite waar te nemen, ten westen van het toponiem 'Het Cannegat' (zie Figuur 16). Buiten enkele kleine bossen is het hele gebied, zelfs rond de walgrachtsite, onderverdeeld in relatief kleine percelen, omringd door opgaand hout en in gebruik genomen als akkerland of als tuin of boomgaard. Er is rond de kerk ten zuidoosten van het plangebied een kleine dorpskern waarneembaar met de naam 'Poessele', maar de meeste bebouwing is verspreid gesitueerd langs enkele wegen die het landschap doorkruisen. Het gebied lijkt met andere woorden een intensieve exploitatie gekend te hebben op individueel niveau. Enige systematische ontginning, grote kouters ter gemeenschappelijke exploitatie of grote percelen van lokale heren of grote boeren ontbreken.

¹⁶ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html

¹⁷ Zie 2.2.4 Archeologische dat

Figuur 15: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied¹⁸

¹⁸ Geopunt 2016b.

Figuur 16: Ferriskaart met aanduiding van het plangebied in de ruimere omgeving¹⁹

Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is het plangebied volledig onbebouwd en heeft het reeds zijn huidige perceelindeling. Wellicht was het terrein reeds in gebruik als akkerland. Net buiten het plangebied in de noordoostelijke hoek is de pastorie nog zichtbaar. Rond deze periode wordt ze omgevormd als huisvesting voor behoeftige gezinnen.²⁰ Tussen het gebouw en de grens van het plangebied is een L-vormige vorm waar te nemen die uitkomt op een klein gebouwtje. Op de huidige kaarten en foto's²¹ is te zien dat deze vorm overeenkomt met een poel en een deel van de Noordenstroom. De L-vorm is een overblijfsel van de omgrachting van de pastorie.

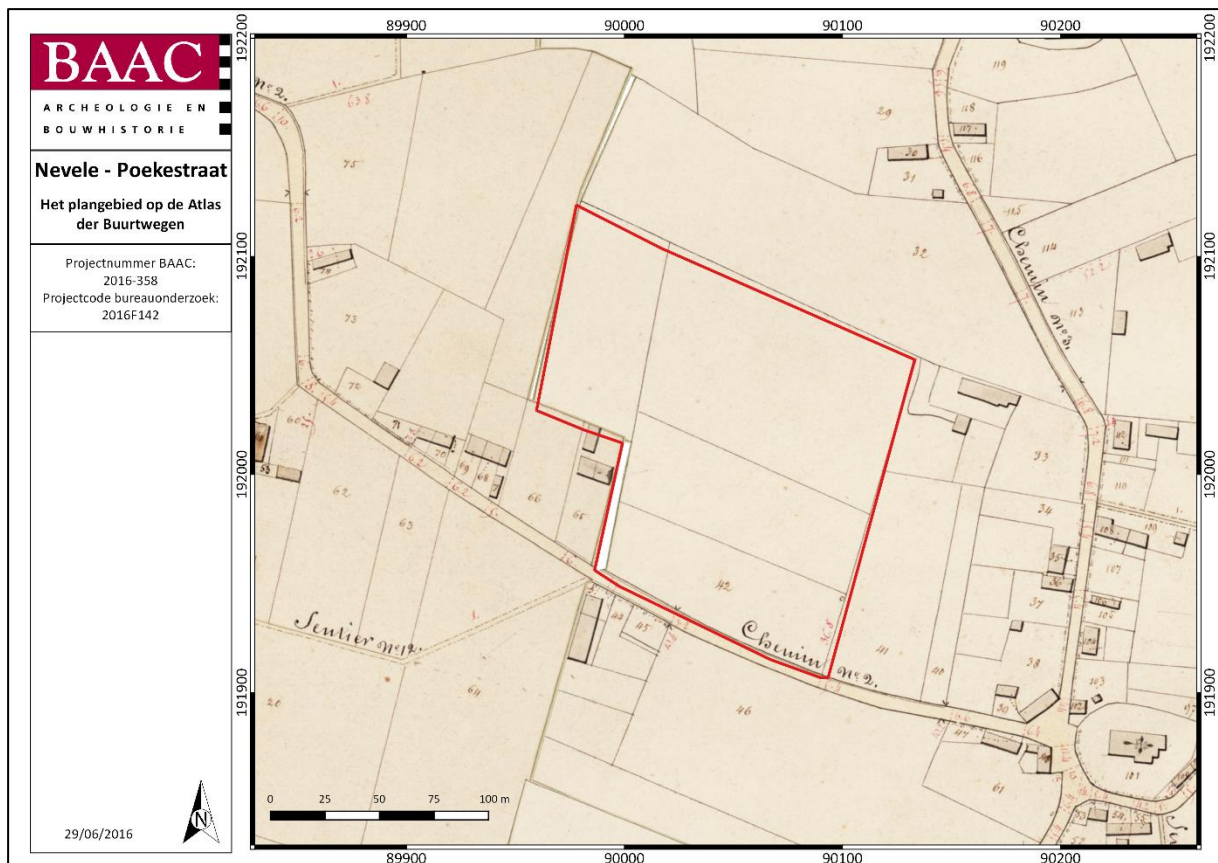
Uit het midden van de 19de eeuw bestaan er nog twee veelgebruikte cartografische bronnen. Dit zijn de 'Carte topographique de la Belgique' van Philippe Vandermaelen, gemaakt tussen 1846 en 1854, en de Popp-kaart, gemaakt tussen 1842-1879.²² Vanwege de grote gelijkenissen met de Atlas der Buurtwegen bieden beide kaarten voor het huidige onderzoeksgebied geen meerwaarde en worden hier niet verder besproken.

¹⁹ Geopunt 2016b.

²⁰ Zie 2.2.4 Archeologische dat.

²¹ Zie 2.2.1.1 Topografische situering en **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden. Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..**

²² <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>

Figuur 17: De Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied²³

2.2.4 Archeologische data

2.2.4.1 De Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

Voor het plangebied zelf aan de Poekestraat zijn er geen archeologische waarden gekend (zie Figuur 17).²⁴ Wel worden de pastorie aan de noordoostelijke hoek en een middeleeuwse gracht net ten westen van het plangebied vermeld. Meer naar het westen toe worden nog een aantal sites aangeduid. Buiten één walgrachtsite zijn dit echter fictieve sites / nepbronnen die bij de aanmaak van de CAI geconstrueerd werden om de conversie vanuit HAVIK te voltooien. Een overzicht:

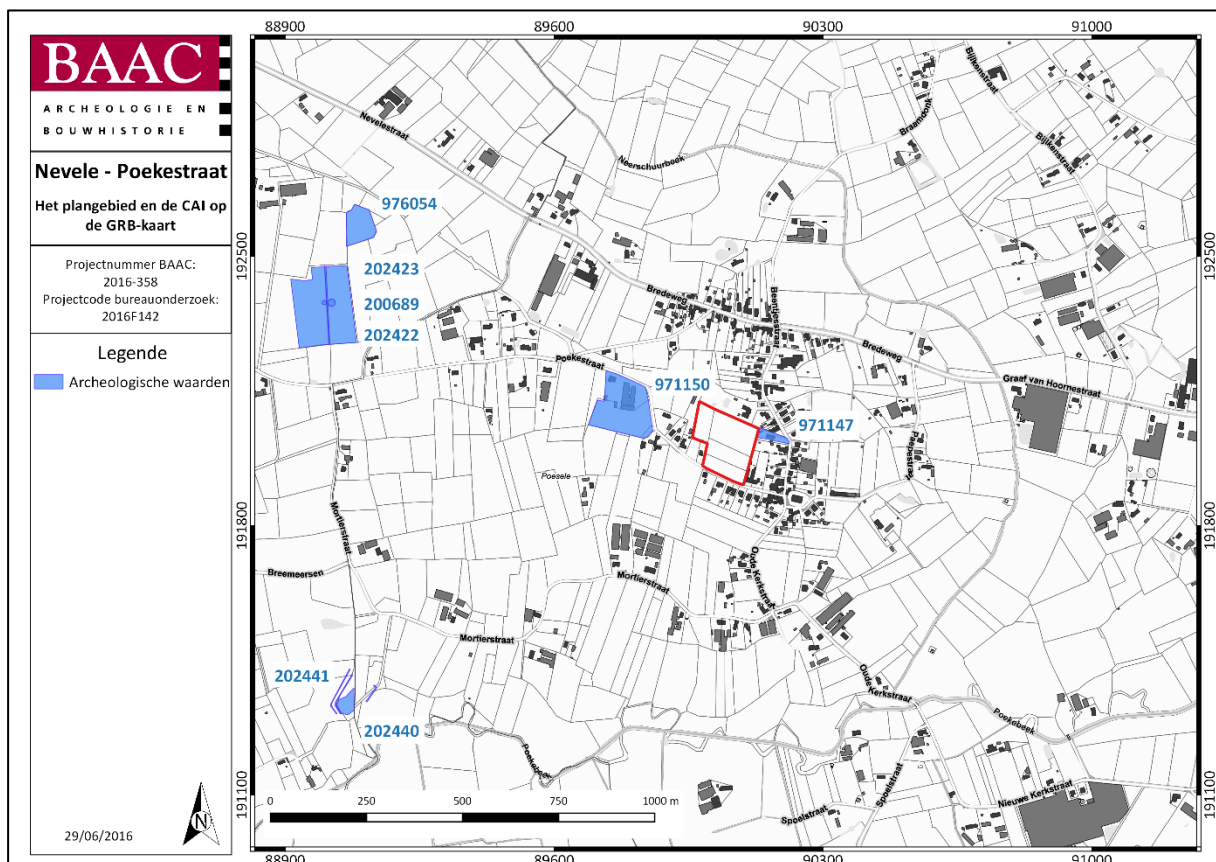
CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
971147	PASTORIJ UIT DE 16 ^{DE} EEUW, OMGEVORMD TOT ARMENHUIS IN 1840
971150	MIDDELEEUWSE GRACHT
976054	SITE MET WALGRACHT

²³ Geopunt 2016.

²⁴ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

200689	FICTIEVE SITE / NEPBRON (BRONSTIJDGRAFHEUVEL)
202422	FICTIEVE SITE / NEPBRON (ONBEPaald)
202423	FICTIEVE SITE / NEPBRON (PERCEELSGREPPel)
202440	FICTIEVE SITE / NEPBRON (OPDUIKING)
202441	FICTIEVE SITE / NEPBRON (GRACHT)

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied²⁵

Figuur 18: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving²⁶

In Poesele zelf was tot voor kort nog nooit een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Pas zeer recentelijk nog, op 11 mei 2016, werd een eerste proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door De Logi & Hoorne in de Paepestraat, 300 m ten oosten van het plangebied.²⁷ Hierbij werden drie mogelijke Romeinse brandrestengraven aangetroffen, alsook verschillende greppels, kuilen en twee of drie waterputten die wellicht in de volle middeleeuwen te dateren zijn.

²⁵ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

²⁶ Centraal Archeologische Inventaris 2016.

²⁷ De Logi 2016, 17-28.

2.2.4.2 Gekende archeologische data uit de omgeving van het plangebied

In de ruimere omgeving dateren de oudste aangetroffen archeologische relicten uit de prehistorie. Het betreft verscheidene vondsten van vuurstenen artefacten tijdens veldprospecties of bij controle van werken, hoofdzakelijk door vrijetijdsarcheologen.²⁸ De artefacten zijn steeds losse vondsten die niet kunnen gekoppeld worden aan sporen, ze werden doorheen de decennia aangetroffen in Vosselare, Merendree en Nevele en zijn te dateren in het epi-paleolithicum mesolithicum en neolithicum.

Sporen uit de protohistorie zijn voorlopig nog zeldzaam in de regio en vooral gekend vanwege luchtfotografie.²⁹ Aan de oostkant van de vallei van de Oude Kale, ca. 3,5 km ten oosten van het huidige onderzoeksgebied, werden een grafheuvel met dubbele kringgreppel en enkele perceelsgreppels aangetroffen te Vosselare-Kouter.³⁰ Ze werden ontdekt bij de controle van enkele lineaire en cirkelvormige sporen die op de luchtfoto's te zien waren. Aan de hand van het aangetroffen aardewerk en enkele ¹⁴C-dateringen kan de grafheuvel gedateerd worden in de midden-bronstijd, de perceelsgreppels in de ijzertijd. De grafheuvel maakt onderdeel uit van een grotere grafheuvelgroep die op de luchtfoto's zichtbaar is.

De Romeinse periode is veel beter vertegenwoordigd in de regio en bekend door sites als Nevele-Kerrebroek en Merendree-Molenkouter. Iets minder dan 2 km meer naar het zuidoosten werd in 1996 een noodopgraving uitgevoerd aan de oevers van de Poekebeek te Nevele-Kerrebroek.³¹ Er werd een gebouwplattegrond met steenbouw aangetroffen uit de 2de eeuw n.C. Vermoedelijk kende het gebouw een voorafgaande fase in hout uit de Flavische periode (einde 1ste eeuw n.C.).

Verscheidene proefsleuvenonderzoeken suggereren een *vicus* en mogelijk ook een heiligdom aan de Molenkouter in Merendree.³² Er werden hier immers een Romeinse weg, talrijke paalsporen, kuilen, waterputten en een ovenstructuur aangesneden met een grote densiteit en een grote hoeveelheid uitzonderlijke vondsten.

Ook de vroege en volle middeleeuwen zijn goed vertegenwoordigd met sites als Merendree-Gerolfsweg, Merendree-Dorp, Merendree-Molenkouterslag en Vosselare-Hoogstraat.

In 2010 en 2014 werden te Merendree-Dorp en Merendree-Gerolfsweg de resten aangetroffen van een vroegmiddeleeuwse nederzetting met drie hoofdgebouwen, elf bijgebouwen, twee palenrijen en vier waterputten.³³

In 2004-2005 werd een drieschepig hoofdgebouw uit de volle middeleeuwen aangetroffen in Merendree-Molenkouterslag, alsook resten van een Duitse verdedigingsstelling uit Wereldoorlog I langs het Schipdonkkanaal.³⁴

Tijdens een vooronderzoek in 2008 en het vervolgonderzoek in 2010 werden aan de Hoogstraat in Vosselare minstens drie, maar mogelijk vijf, hoofdgebouwen en twee waterputten uit de 7de-8ste eeuw n.Chr. aangetroffen.³⁵ Daarnaast werden ook nog loopgraven, schuttersputjes, machinegeweerposten en bomkraters uit Wereldoorlog II onderzocht.

²⁸ Janssens 1978, 43-48; Van der Haegen 1998, 8-11.

²⁹ Bourgeois et al. 1999, 119-123.

³⁰ Bourgeois, De Mulder 1992, 249-255.

³¹ De Clercq, Thoen 1997, 15-23.

³² De Clercq et al., 1998, 28-30; Vanhee 2013, 45; Reyns, Bruggeman 2014, 59-62.

³³ De Logi, Van Cauwenbergh 2010, 67-69; De Logi 2015, 76-77.

³⁴ Vanhee 2007, 13-14.

³⁵ De Logi, Schynkel 2010, 54-69.

Er zijn in de regio geen specifieke laatmiddeleeuwse of vroegmoderne archeologische sites opgegraven. Het spreekt echter voor zich dat veel gebouwen uit deze periode nog steeds bestaan (zoals bijvoorbeeld de pastorie vlak naast het plangebied, *cf. supra*) en dat sporen uit deze periode op vrijwel alle archeologische sites worden aangetroffen.

2.3 Besluit

2.3.1 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er structuren zullen aangetroffen worden. Het onderzoeksgebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het onderzoeksgebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook veldonderzoek.

Op basis van een historische, cartografische en archeologische analyse zijn onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied aan de Poekestraat te Poesele te verwachten.

De Ferrariskaart toont de aanwezigheid van enkele gebouwen binnen het plangebied. Deze gebouwen zijn heden ten dage niet meer aanwezig. Het landgebruik ten tijde van de opmaak van de Ferrariskaart blijkt ook verschillend ten opzichte van het hedendaags landgebruik.

Er werd naar huidige kennis slechts één archeologisch vooronderzoek uitgevoerd te Poesele. Het onderzoek vond plaats op 300 m van het plangebied. De resultaten hiervan zijn veelbelovend. Het gaat om 3 mogelijk Romeinse brandrestengraven en bewoningssporen uit de volle middeleeuwen. Deze sporen sluiten aan bij aangetroffen archeologische resten uit de ruimere omgeving. In Nevele (deelgemeenten Nevele, Vosselare, Merendree) werden vele Romeinse en middeleeuwse archeologische resten aangetroffen. Men vermoedt de aanwezigheid van een Romeinse vicus en heiligdom te Merendree. Naast Romeinse sporen zijn het vooral middeleeuwse sporen die veelvuldig aanwezig zijn. Het gaat voornamelijk om sporen en vondsten uit de volle middeleeuwen, maar ook sporen en vondsten uit de vroege middeleeuwen worden aangetroffen. Sporen uit de protohistorie zijn zeldzamer. Losse vondsten uit het epi-paleolithicum, meso- en neolithicum werden geregistreerd in de ruime omgeving.

Het bodembestand lijkt niet aangetast te zijn gedurende de laatste eeuwen, waardoor de kans op het treffen van archeologische sporen hoog is.

2.3.2 Potentieel op kennisvermeerdering

Na afronding van het bureauonderzoek stelt BAAC vast dat verder vooronderzoek noodzakelijk is. Er werd namelijk onvoldoende informatie gegenereerd tijdens deze fase van het vooronderzoek om een mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven en dus een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van verdere maatregelen.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat de kans bestaat dat op het terrein aan de Poekestraat te Poesele, Nevele, nog intacte archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. In de directe en ruimere omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit diverse perioden waaronder de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd en middeleeuwen gevonden. Op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied kan echter niet met zekerheid gezegd worden wat de aard en

gaafheid van de eventueel aanwezige waarden binnen de contouren van het plangebied zal zijn. Hiervoor is een ingreep in de bodem noodzakelijk om het potentieel op kennisvermeerdering te onderzoeken. De potentiële bodemerosie ter hoogte van het plangebied werd gekarteerd als 'zeer laag'. Enige vorm van erosie op het terrein is dus niet onmogelijk maar zal geen grote impact hebben op het bodembestand.

Een landschappelijk bodemonderzoek kan ook deel uitmaken van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (datzelfde geldt voor een veldkartering en geofysisch onderzoek). Een veldkartering en een geofysisch onderzoek werden niet noodzakelijk geacht voorafgaand aan het opstellen van een programma van maatregelen voor een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kan al gesteld worden dat een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven noodzakelijk is. BAAC acht een landschappelijk bodemonderzoek in de vorm van een booronderzoek niet noodzakelijk om in te schatten wat de kans op intacte steentijdvindplaatsen in het plangebied is omdat de gekende vindplaatsen van losse vondsten uit deze periode zich op een ruime afstand (>1km) van het plangebied bevinden. Er moet wel aandacht worden gegeven aan de mogelijkheid dat er steentijdresteren binnen het plangebied aanwezig zouden kunnen zijn tijdens het uitvoeren van een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven) is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van het terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein te onderwerpen aan archeologisch onderzoek. Dit representatief staal laat ons toe om de archeologische verwachting te toetsen en een gefundeerde uitspraak te doen over de totale archeologische waarde van het terrein. Over het gehele terrein kunnen archeologische waarden worden verwacht.

2.3.3 Samenvatting

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba in opdracht van Tricon / Jofra bouw een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door Tricon / Jofra bouw een woonverkaveling van 38 loten met straat en riolering gerealiseerd worden. Dit gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief zal verstoord worden.

In het plangebied aan de Poekestraat te Poesele, Nevele, wordt een verkavelingsproject gepland. Het betreft enkele percelen die tot op heden hoofdzakelijk als akker- en grasland in gebruik waren. Het doel van archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek op het terrein bevestigd.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de – nog niet in detail uitgewerkte – plannen van de opdrachtgever geplot op de bestaande situatie. Op deze manier kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied aan de hand van bodem- en aardkundige gegevens en kon een specifieke verwachting ten aangaan van de archeologische waarden op het terrein worden vastgesteld.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten vanaf de steentijd tot de nieuwe tijd, waarbij het vermoedelijk vooral zou gaan om artefactvondsten uit de steentijden en/of grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning

of activiteit uit de Romeinse periode en middeleeuwen. Aanwezigheid van vondsten in de aard van grondsporen of artefacten uit de metaaltijden en recenter dan de middeleeuwen behoort ook tot de mogelijkheden. Het vermoeden van de aanwezigheid van een Romeinse vicus en heiligdom in de omgeving (Merendree) en de veelvuldig aangetroffen vondsten en grondsporen uit de vroege en volle middeleeuwen vergroot de archeologische potentie van het plangebied.

Met name de sporen en vondsten uit de vroegere perioden zouden een grote kenniswinst voor de omgeving opleveren. Er is namelijk tot op heden slechts een enkel onderzoek bekend dat in Poesele zelf werd uitgevoerd. Uit de resultaten van het bureauonderzoek bleek dat de bodem in het plangebied onverstoorde zou zijn. Er is dan ook voor het overgrote deel van het plangebied een zeer reële kans op het aantreffen van intacte archeologische resten. Een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kan dan ook leiden tot een zekere kenniswinst voor de omgeving binnen een archeologisch kader, ter aanvulling van het huidige bureauonderzoek.

Vanwege het feit dat het terrein nog niet in eigendom van de opdrachtgever is, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen, op een later tijdstip, na het in eigendom komen van de terreinen, uitgevoerd dient te worden.

2.3.4 Samenvatting breed publiek

Het plangebied te Poesele, Nevele, aan de Poekestraat heeft een grote kans op het aantreffen van archeologische resten door gekende archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving van zowel steentijdvondsten en vondsten en grondsporen uit de metaaltijden, de Romeinse periode en de middeleeuwen. Op een nabijgelegen site in de Paepestraat werden drie mogelijke Romeinse brandrestengraven aangetroffen, alsook verschillende greppels, kuilen en twee of drie waterputten die wellicht in de volle middeleeuwen te dateren zijn. De vermoedelijke aanwezigheid van een Romeinse vicus en heiligdom uit deze periode ten noorden van het plangebied, in Merendree, vergroten de archeologische potentie van het plangebied. Het bodembestand van het plangebied is waarschijnlijk niet verstoord.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.	2
Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de kadastrumnummers op de GRB-kaart.	3
Figuur 3: Geplande ingrepen, verkavelingsplan.	5
Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op een orthofoto.	8
Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) in detail.	9
Figuur 6: Hoogteverloop terrein.	9
Figuur 7: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM).	10
Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart.	12
Figuur 9: Kenmerken van de quartairgeologische kaart voor wat betreft het plangebied.	13
Figuur 10: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart schaal 1:200.000.	14
Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart schaal 1:50.000.	15
Figuur 12: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen.	17
Figuur 13: Situering onderzoeksgebied op de bodemerosiekaart van Vlaanderen.	18
Figuur 14: Situering onderzoeksgebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen.	19
Figuur 15: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied.	21
Figuur 16: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied in de ruimere omgeving.	22
Figuur 17: De Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied.	23
Figuur 18: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving.	24

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	24
---	----

5 Bibliografie

BEYAERT M, ANTROP M, DE MAEYER P, VANDERMOTTEN C, BILLEN C, DECROLY JM, ... & WAYENS B 2006. België in kaart: de evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie, Brussel: Lannoo.

Bourgeois J., De Mulder G., 1992. Een grafheuvel uit de bronstijd en prehistorische perceleringen. Opgravingen 1990 op de kouter te Vosselare, *Het land van Nevele XXIII*, 245-266.

Bourgeois J., Meganck M., Semey J., Verlaeck K., 1999. Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen III, *Archeologische inventaris Vlaanderen, Buitengewone reeks 7*, Gent.

De Clercq W., Thoen H., 1997. Archeologie in een serre. Proefopgravingen in een Romeinse steenbouw te Nevele, *VOBOV-info 46*, 15-23.

De Clercq W., Deschietter J., Hageman B., Thoen H., Vermeulen F., 1998. Recent archeologisch onderzoek in de vallei van de Kale, grondgebied Land van Nevele: sites en structuren, *VOBOV-info 47*, 28-33.

De Geyter G., 1999. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest. Kaartblad 21, Tielt*, Brussel: Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

De Logi A., Schynkel E., 2010. *Archeologisch onderzoek, Nevele-Hoogstraat, 18 januari tot 30 april 2010*, KLAD-rapport 19.

De Logi A., Van Cauwenbergh S., 2010. *Archeologisch onderzoek. Nevele-Merendreedorp, 4 mei tot 25 juni 2010*, KLAD-rapport 20.

De Logi A., 2015. *Merendree-Gerolfsweg, archeologisch onderzoek, januari tot februari 2014*, DL&H-rapport 16.

De Logi A., 2016. *Poesele-Paepestraat, archeologisch vooronderzoek, mei 2016*, DL&H-Rapport 30.

Janssens A., 1978. De steentijdvondsten van Nevele en Vosselare, *Het land van Nevele IX*, 42-48.

Lanclus K. 1989: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kanton Nevele, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 12N1*, Brussel - Turnhout.

Reyns N., Bruggeman J., 2014. *Archeologisch vooronderzoek Merendree (Nevele)-Kouterslag*, All-Archeo rapport 201.

Van der Haegen G., 1998. Steentijdvondsten in het Land van Nevele, *VOBOV-info 47*, 6-12.

Vanhee D., 2007. *Archeologisch (voor-)onderzoek. Nevele-Merendree Molenkouterslag Nev-ODJ-04*, KLAD-rapport 4.

Vanhee D., 2013. *Archeologisch vooronderzoek Nevele-Merendree Kouterslag, 3-22 juli 2013*, KLAD-rapport 53.